

2. Кваша С. М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні / С. М. Кваша, М. М. Ільчук, І. А. Коновал // Економіка АПК. – 2013. – №3. – С. 16 – 24.
3. Лысюк В. М. Воспроизводственная функция товарных рынков / В. М. Лысюк. – Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2011. – 225 с.
4. Плышевский Б. П. Теоретические проблемы анализа прибавочного продукта /Б. Плышевский // Экономист. – 2013. – №9. – С. 58 – 69.
5. Нікішина О. В. Ефективність інтегрованого товарного ринку: категоріальний аналіз і методи оцінки: тези доп. / О. В. Нікішина // Матеріали наук.-практ. конф. «Економіка: реалії часу і перспективи», 20-21 лютого 2014 р. Одеса. Т.І. – С. 122-125.
6. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік : Статистичний бюлетень / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 88 с.
7. Статистичний щорічник України за 2012 рік / За ред. О. Г. Осауленко. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 551 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Панасюк Б. Я. Кооперація та інтеграція в сучасному селі / Б. Я. Панасюк // Вісник аграрної науки. – 2011. – №4. – С. 24 – 28.
10. Податковий кодекс України. Розділ V «ПДВ». Ст. 209 «Спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/nk/rozdil-v--podatok-na-dodanu-vartist/>

УДК: 338.3:631.576.331.2:330.341.44

ПЕТРЕНКО О.П., канд. екон. наук, асистент
Одеський державний аграрний університет

ВПЛИВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ

У статті на основі аналізу процесів концентрації агропромислового виробництва в Україні виявлено взаємозв'язок між розміром підприємства, урожайністю зернових та зернобобових культур та можливістю підприємства застосування інноваційної моделі розвитку у виробництві зернової продукції.

Ключові слова: концентрація виробництва, інновації, зернова галузь, організаційні умови, обсяги виробництва, урожайність, продукція зернових та зернобобових культур

On the basis of analysis of the processes of concentration of agricultural production in Ukraine revealed the relationship between firm size, yield of grain and leguminous cultures and the ability of the enterprise applying innovative model of development in production of corn products.

Keywords: concentration of production, innovation, grain industry and organizational conditions, production, yield, production of cereals and legumes

Вступ. Зернова галузь України має забезпечувати населення високоякісною харчовою продукцією, тваринництво — комбікормами, харчову промисловість — необхідною сировиною. Зокрема, її функціонування покликане сприяти надходженню до державного бюджету податків у національній і вільноконвертованій валюті. Цим визначається місце зернової галузі в системі агропромислового комплексу і її значення для економіки України. В нинішній час інноваційна діяльність підприємств галузі зерновиробництва залежить від розміру прибутку, який являється результатом фінансово-господарської діяльності. Вирішення проблеми підвищення ефективності виробництва, заготівлі й переробки зерна вимагає застосування інноваційних підходів до господарської діяльності, потенційних можливостей поліпшення кінцевих результатів роботи. Ці питання можливо вирішити за допомогою концентрації виробницт-

ва, зростання числа великих підприємств і зосередження на них всіх більшої частини наявних в суспільстві коштів виробництва, робочої сили і продукції.

Постановка завдання. Переваги крупного виробництва над дрібним і специфіка виконання технологічних процесів у великих масштабах на значних земельних територіях і значно нижчому рівні технічної оснащеності об'єктивно вимагають виконання цих процесів спільними зусиллями не одного, а кількох або групи працівників. Високий рівень спеціалізації їх праці органічно поєднується з їх різнобічною кваліфікацією та вмінням і здатністю виконувати велику кількість різних робіт залежно від фаз, стадії виробництва і сезону. Дія економічного закону переваги крупного виробництва над дрібним виявляється у концентрації виробництва.

Концентрація виробництва - процес зосередження засобів виробництва, землі й трудових ресур-

сів на одному й тому самому підприємстві з метою збільшення обсягів продукції [1, с. 245]. Концентрація агропромислового виробництва нині не є наслідком внутрішнього накопичення капіталу підприємств, а переважно наслідком реструктуризації виробництва, яка дозволяє консолідувати інвестиційні ресурси [2, с. 213]. Концентрація виробництва створює сприятливі організаційні умови для швидкого освоєння сучасних технологій, маневреного перемикавання на нову номенклатуру, переходу в нові сфери діяльності. Значущість процесів концентрації агропромислового виробництва для національного господарства зумовила пильну увагу до дослідження цієї проблеми з боку зарубіжних і вітчизняних економістів [3, с.38].

У науковій літературі аграрно-економічного спрямування проблемі розвитку сільського господарства та аграрної сфери економіки в цілому шляхом укрупнення сільськогосподарських підприємств та агропромислової інтеграції, яка здійснюється з цією ж метою, приділяється належна увага. Цим питанням присвячено багато праць таких вчених, як В.Г. Андрійчук, Б.В. Буркинський, М.Ю. Коденська, Л.С. Ку-

пінєць, І.І. Лукінов, В.Я. Месель-Веселяк, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, В.К. Терещенко, М.А. Хвесик, М.Й. Хорунжий та ін. Проблема становлення й розвитку безпосередньо агрохолдингів присвячені праці таких вчених-економістів, як В.Г. Андрійчук, О.М. Бородіна, А.С. Данкевич, С.І. Дем'яненко, О.О. Єранкін, М.Й. Малік, Б.Й. Пасхавер, В.В. Юрчишин, О.В. Шубравська, І.В. Прокопа, Л.В. Молдаван, Т.О. Осташко та ін. Проте на сьогодні залишається актуальним питання оптимальних розмірів концентрації агропромислового виробництва, які дозволили б в повному масштабі застосовувати інноваційний підхід до виробництва зерна.

Результати. Перспективи використання інновацій у виробництві продукції зернових та зернобобових культур визначаються ресурсними можливостями господарюючих суб'єктів. Тому логічно дослідити розподіл сільськогосподарських підприємств за розмірами виробництва зерна та зернобобової продукції. Відповідні цифрові матеріали, згідно статистичних даних [4, с. 99], наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств України за розмірами виробництва продукції зернових та зернобобових культур у 2012 р.*

Підприємства з валовим збором, т	Групи	Валовий збір, всього		Кількість підприємств		Зібрана площа		Урожайність, ц/га
		тис. т	%	Одиниць	%	тис. га	%	
До 5,0	1	9,7	0,03	3557	10,0	22,2	0,2	4,4
5,1–10,0	2	24,4	0,07	3194	9,0	34,4	0,3	7,1
10,1–20,0	3	56,4	0,15	3784	10,6	64,9	0,6	8,7
20,1–50,0	4	187,9	0,52	5698	16,0	166,3	1,5	11,3
50,1–200,0	5	749,7	2,07	7177	20,1	517,1	4,8	14,5
200,1–500,0	6	1149,7	3,18	3568	10,0	676,3	6,3	17,0
500,1–1000,0	7	1644,0	4,55	2304	6,5	813,9	7,5	20,2
1000,1–2000,0	8	3113,5	8,65	2170	6,1	1371,6	12,7	22,7
2000,1–5000,0	9	7633,8	21,14	2385	6,7	2544,6	23,6	30,0
Більше 5000,1	10	21536,8	59,64	1765	5,0	4582,3	42,5	47,0

*Розраховано за джерелом [4, с. 99]

Аналіз наведених цифрових даних показує, що виробництво продукції зернових та зернобобових культур концентрується в великих товаровиробників. Так, абсолютна більшість виробленого зерна та зернобобових (21,5 млн. т) приходить на підприємства, які знаходяться в групі з максимальним валовим збором, що складає понад 5000 тонн. На долю цих підприємств приходить 59,64% від всієї виробленої сільськогосподарськими підприємствами зернової та зернобобової продукції. Це в 2,8 рази перевершує значення показника, що відображає абсолютні та відносні масштаби виробництва даної продукції 9 групи, які виробляють від 2 тисяч до 5 тисяч тонн зерна та зернобобових. Посіви зернових та зернобобових культур господарств десятої групи займають 4582,3 тис. га, що складає 42,5% всіх посівів даних культур сільськогосподарських підприємств.

Разом підприємства 9 та 10 груп виробляють 80,78% всієї зернової та зернобобової продукції від загального обсягу виробників даної категорії. Про високий рівень концентрації зернового та зернобобо-

вого виробництва свідчить те, що питома вага таких підприємств складає всього 11,7% від їх загальної кількості, тоді як на 88,3% сільськогосподарських підприємств, кожне з яких виробляє до 2 тис. тонн зерна та зернобобових, приходить лише 19,22% загального обсягу даної продукції.

Доцільність концентрації виробництва продукції зернових та зернобобових культур засвідчує висока результативність використання ними землі під зерновими посівами. Так, за цифровими матеріалами таблиці встановлено наявність прямого зв'язку між обсягами виробництва зерна та зернобобової продукції в розрахунку на одне господарство і урожайністю. При цьому урожайність зернових та зернобобових культур в господарствах десятої групи в 1,56 рази перевищує значення аналогічного показника господарств дев'ятої групи і в 10,6 рази перевищує значення такого показника підприємств першої групи.

Отже, з точки зору результативності використання основного ресурсу аграрного виробництва у зерновому господарстві та перспектив застосування

інновацій, нарощування обсягів виробництва зерна в розрахунку на одне підприємство слід оцінювати позитивно.

Обсяги виробництва продукції зернових та зернобобових культур абсолютної більшості сільськогосподарських підприємств (88,3%) у 2012 р. не перевищували 2 тис. тонн. Такі масштаби виробничо-

господарської діяльності характерні для фермерських господарств, зумовлюючи потребу їх дослідження на предмет стану та розвитку в них зернового та зернобобового виробництва. Відповідні цифрові матеріали щодо цього, згідно статистичних даних [4, с. 168], наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Розвиток зернового та зернобобового виробництва фермерськими господарствами*

Показники	Роки					2012 р. до 2005 р.	
	2005	2009	2010	2011	2012	%	+/-
Валовий збір, тис. т	4082,7	5555,8	4702,5	6734,6	5046,0	123,5	963,3
Площа посіву, тис. га	1856,2	2339,9	2145,5	2215,8	2103,3	113,3	247,1
Урожайність, ц/га	22	23,7	21,9	30,4	24,0	109,0	2,0

*Розраховано за джерелом [4, с. 168]

Аналіз наведених даних показує, що фермерськими господарствами виробництво зерна та зернобобової продукції нарощується. Так, у 2012 р. по відношенню до 2005 р. валовий збір продукції зернових та зернобобових культур збільшився на 963,3 тис. тонн, або на 23,5%. Ріст обсягів виробництва зумовлений як збільшенням посівних площ – на 247,1 тис. га (13,3%), так і підвищенням урожайності – на 2,0 ц з 1 га (9,0 %).

Розрахунки засвідчують, що фермерськими господарствами здійснюється прискорений розвиток зернового та зернобобового виробництва. Адже за цифровими даними статистики [4, с. 170] площі посівів під зерновими та зернобобовими культурами за 17 років збільшилися у 6,1 рази, а обсяги виробництва відповідної продукції – у 7,3 рази. Ріст урожайнос-

ті за період дослідження (у 1,63 рази) вказує, що розвиток галузі фермерами проводиться за рахунок поєднання двох підходів до ведення зернового господарства - екстенсивного та інтенсивного.

Даний висновок підтверджує групування фермерських господарств за розмірами виробництва зернової продукції. Відповідні цифрові матеріали, згідно статистичних даних [4, с. 171], наведені в табл. 3.

Аналіз наведених цифрових даних показує, що зерновим та зернобобовим виробництвом займаються 23780 фермерських господарств. Ця категорія аграрного господарювання має подібну до всіх сільськогосподарських підприємств картину розвитку зернового господарства.

Таблиця 3

Групування фермерських господарств за розмірами виробництва продукції зернових та зернобобових культур у 2012 р.*

Господарства з валовим збором, т	Групи	Валовий збір, всього		Кількість господарств		Зібрана площа		Урожайність, ц/га
		тис. т	%	одиниць	%	тис. га	%	
До 5,0	1	9,2	0,18	3227	13,6	20,5	1,0	4,4
5,1–10,0	2	22,6	0,44	2959	12,4	31,0	1,5	7,3
10,1–20,0	3	51,2	1,01	3436	14,4	57,5	2,7	8,9
20,1–50,0	4	159,8	3,27	4848	20,4	134,3	6,4	11,9
50,1–200,0	5	533,5	10,50	5270	22,2	331,4	15,8	16,1
200,1–500,0	6	612,0	12,12	1946	8,2	315,5	15,0	19,4
500,1–1000,0	7	680,9	13,48	974	4,1	293,5	14,0	23,2
1000,1–2000,0	8	838,9	16,61	600	2,5	316,6	15,0	26,5
2000,1–5000,0	9	1226,8	24,30	406	1,7	377,5	17,9	32,5
Більше 5000,1	10	913,3	18,09	114	0,5	225,5	10,7	40,5

*Розраховано за джерелом [4, с. 171]

Так, абсолютна більшість виробленого зерна та зернобобових (5,0 млн. т) приходить на господарства, які знаходяться в групах з валовим збором, що складає понад 200 тонн. На долю цих господарств приходить 95,1% від всієї виробленої фермерами зернової та зернобобової продукції. Максимальний валовий збір зерна та зернобобових приходить на фермерів дев'ятої групи, які виробляють від 2 тис. тонн до 5 тис. тонн даної продукції. Ними разом ви-

роблено четверту частину всієї зернової та зернобобової продукції фермерських господарств. Посіви зернових та зернобобових культур господарств дев'ятої групи займають 377,5 тис. га, що складає 17,9% всіх посівів даних культур фермерських господарств.

Фермерством, як і сільськогосподарськими підприємствами, проводиться концентрація виробництва продукції зернових та зернобобових, бо питома

вага кількості фермерських господарств, які виробляють понад 200 тонн зернової та зернобобової продукції в розрахунку на одне господарство (6 – 10 групи) складає всього 17,0% від їх загального числа, тоді як на 83,0% фермерських господарств, кожне з яких виробляє до 200 тонн зерна та зернобобових, приходить лише 15,4% від загального обсягу виробництва даної продукції.

Економічну доцільність концентрації виробництва продукції зернових та зернобобових культур засвідчує висока результативність використання ними землі під зерновими посівами. Встановлено, що між обсягами виробництва зерна та зернобобової продукції в розрахунку на одне фермерське господарство і урожайністю існує прямий зв'язок. Так, урожайність зернових та зернобобових культур в господарствах десятої групи на 24,6% перевищує значення аналогічного показника господарств дев'ятої групи і в 9,2 рази перевищує значення такого показника фермерів першої групи. Таким чином, фермерство під-

тверджує, що нарощування обсягів виробництва зерна та зернобобових в розрахунку на одне господарство слід оцінювати позитивно з точки зору результативності використання земельного ресурсу.

Висновки. Про необхідність посилення інноваційної діяльності зернової галузі свідчать нижча в Україні урожайність зернових та зернобобових культур за середньосвітову, а також значні коливання урожайності пшениці та її від'ємний тренд за тривалий період часу. Підвищення урожайності зернових та зернобобових культур корелює з масштабами та концентрацією виробництва, тоді як абсолютна більшість сільськогосподарських підприємств має низьку продуктивність зернових та зернобобових посівів, порівняно незначний обсяг валового збору зернової та зернобобової продукції, низький рівень концентрації її виробництва. Сукупність названих факторів свідчить, що у значній кількості аграрних товаровиробників обмежені можливості використання інноваційної моделі розвитку зернової галузі.

Література

1. Економіка підприємств : підручник / Ф. В. Горбонос [та ін.]. - К. : Знання, 2010. – 463 с.
2. Синиця Ю. С. Оцінка впливу концентрації та спеціалізації на ефективність виробництва насіння ріпаку / Ю. С. Синиця // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. - 2013. - №3. - С. 213-219.
3. Басюркіна Н. Й. Особливості концентрації агропромислового виробництва України / Н. Й. Басюркіна // Економічні інновації. - 2013. - Вип. 52. - С. 38-49.
4. Сільське господарство України. Статистичний збірник 2012. Київ : Державна служба статистики України. 2013. – 387 с.
5. Андрійчук В. Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2013. – № 1. – С. 3-15.

УДК 658.152

ГОЛОБОРОДЬКО Я.О., аспірант
Уманський національний університет садівництва

ДІАГНОСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню сучасних форм і методів фінансового забезпечення процесу інноваційного розвитку аграрної сфери. Проведено аналітичну оцінку спрямування обсягів фінансування в інноваційну діяльність аграрного сектору національної економіки. Зроблено висновки, що фінансове забезпечення інноваційного розвитку має удосконалюватись в рамках створення єдиного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інвестиції, переробні підприємства аграрної сфери, фінансове забезпечення, фінансова архітектура

The article investigates modern forms and methods of financial support to the process of innovation development of the agricultural sector. An analytical assessment of channeling funding in innovation of the agricultural sector of the national economy. It is concluded that the financial support of innovative development has improved as part of a single mechanism of innovation activities of enterprises of the agricultural sector

Keywords: innovative development, investments, agro-industrial complex, financial security, financial architecture

Постановка проблеми. Інноваційна модель розвитку аграрного виробництва в умовах глобалізації не може принести повного економічного ефекту лише за допомогою технологічного оновлення ресур-

сної бази та структурної перебудови аграрної економіки. Вона передбачає перенесення акценту з традиційних науково-технічних рішень на використання принципово нових прогресивних технологій, які ма-